

# Paraszti múlt – paraszti jövő?

## Egy társadalmi szerveződés útja a nyolcvanas években a népi írók nyomdokain



A magyarországi rendszerváltás történetében kiemelkedő jelentőséggel bírtak a különböző civil szerveződések, társadalmi szervezetek. Sok esetben ezekből, illetve ezek átalakulásával jöttek létre – amikor a jogszabályi környezet ezt már lehetővé tette – a rendszerváltó pártok. Az Országgyűlés ugyanis 1989. január 11-én fogadta el az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvényt, amely deklarálta, hogy az egyesülési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog. Ennek alapján ettől fogva magánszemélyek, jogi személyek, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei társadalmi szervezetet, így politikai pártot is hozhattak létre és működtethettek.<sup>1</sup> Általában elmondható, hogy a pártok hivatalos megalakulását megelőzően is beszélhetünk már egyfajta *de facto* működésről, legalábbis sok esetben a párttá való szerveződésnek már voltak előzményei, egyfajta mozgalmi, illetve társadalmi szervezeti keretek között vagy éppen a Kádár-korszakban létezett ellenzéki csoportosulásokban. Ezt az utat járta be a maga sajátosságaival a nyolcvanas években a népi írók szellemiségében formálódó kör, amely először a Veres Péter Baráti Körben, majd a Veres

Péter Társaságban, végül pedig a Magyar Néppárt keretein belül igyekezett céljait elérni, ezáltal is részesévé válva a magyarországi rendszerváltásnak. A Veres Péter Baráti Kör, ahogy a következőkből látható, tulajdonképpen egy informális szerveződés volt, amelyet szervezeti fejlődésben a Veres Péter Társaság mint hivatalosan is elismert és bejegyzett társadalmi szervezet követett, azonosulva mindazzal a szellemi örökséggel, amelyet a két világháború közötti népi írói mozgalom, illetve politikai téren a Nemzeti Parasztpárt képviselt. Ez a fajta működés egyfajta keretbe is zárta a nyolcvanas évek végén a Társaságot, hiszen direkt politikai tevékenység folytatására, elveik megvalósítására való konkrét törekvésre ekkor még nem volt lehetőség. Mindez 1989-ben vált lehetővé, amikor a szervezet párttá alakult, és önmagát közvetlenül a Nemzeti Parasztpárt örökösének, jogutódjának mondta ki. Ennek a szervezeti metamorfózisnak a Nemzeti Parasztpárthoz való szellemi kötődése mellett jelentős eleme volt egyfajta személyi kontinuitás is. Mint látni fogjuk, mind a baráti körnek, mind a társaságnak, majd pedig a rendszerváltás hajnalán újra létrejött pártnak soraiban

találunk olyan személyeket, akik korábban tagjai voltak a Nemzeti Parasztpártnak, illetve az ennek jogutódjaként az 1956-os forradalom idején létrejött Petőfi Pártnak.

Jelen tanulmány be kívánja mutatni, hogy a Nemzeti Parasztpárthoz kötődő eszméket milyen formában és célokkal igyekeztek tovább vinni egyrészt azok személyek, akik az egykori Parasztpárthoz személyes kapcsolatokkal is kötődtek, illetve ennek hiányában azok a résztvevők, akik a parasztpárti ideológiában vonzerőt, illetve megvalósítandó célokat láttak. Mindez segít bepillantást nyerni azokba a folyamatokba is, amelyek azt mutatják be, hogy a nyolcvanas években a hatalomhoz képest másként gondolkodók hogyan, milyen keretek és feltételek mellett tudták megszervezni magukat, illetve milyen módokon nyílt lehetőség arra, hogy szűkebb és tágabb körben is kifejezésre juttassák elképzeléseiket.

### KITEKINTŐ – CIVIL SZERVEZŐDÉSEK AZ ÁLLAMSZOCIALIZMUSBAN

Az először informális keretek között szerveződő alternatívák

<sup>1</sup> Az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény. *Magyar Közlöny*, 1989. 01. 24.

számára egyáltalán nem voltak kedvezőek a körülmények. A szocializmus évtizedeiben ugyanis, ahogy a polgári értékrendet és ennek kereteit igyekeztek felszámolni, a különböző civil szervezeteket is betiltották, vagy legalábbis perifériára szorították, hogy helyükbe a szocialista értékrendben preferált közösségeket, államilag kezdeményezett és ellenőrzött szervezeteket hozzanak létre. Az alapítványokat felszámolták, az egyesületek többségét feloszlatták. Magánalapítványt 1949-től 1987-ig csak kivételes esetben hozhattak létre, ez az intézmény gyakorlatilag évtizedekre eltűnt tehát a magyar jogrendszerből. A Népköztársaság Elnöki Tanácsának az alapítványokra vonatkozó kérdések szabályozásáról szóló 1949. évi 2. törvényerejű rendeletének értelmében, ennek hatályba lépését követően „alapítványt létesíteni csak az alapítvány célja szerint érdekelt miniszter jóváhagyásával lehet”.<sup>2</sup> 1949. augusztus 20-án hirdették ki Magyarország új alkotmányát, amely lefektette az egyesülési alapelvet is. Eszerint – a kor sajátos terminológiájával élve – kifejezetten a dolgozók számára biztosította társadalmi, gazdasági és kulturális tevékenységük fejlesztése érdekében az egyesülési jogot.<sup>3</sup> Mindezzel egyidejűleg

a belügyminiszter a Magyar Köztársaság kormányának 7.330/1946 M.E. számú rendeletével ráruházott hatáskörével<sup>4</sup> (vissza)élve tömegesen oszlatta fel a szervezeteket az évtized végén.<sup>5</sup>

A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1970. évi 35. számú törvényerejű rendelete értelmében már magát az egyesületek létrehozására irányuló szervezőmunka megkezdését is be kellett jelenteni a felügyelő szervnek, amely országos szervezet esetében valamely illetékes miniszter, helyi egyesület esetében a megyei tanács végrehajtó bizottsága volt.<sup>6</sup> Eszerint, majd az ezt módosító 1981. évi 29. számú törvényerejű rendeletre hivatkozva, a felügyelő szerv a szervezőt a szervezés megszüntetésére hívhatta fel, sőt a szervezést is megtilthatta, ha úgy ítélte meg, „hogy az egyesület célja ellentétes a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi és gazdasági rendjével”.<sup>7</sup> Tehát már a szervezési munka is csak a hatóság előzetes írásbeli engedélye alapján vehette kezdetét, a tényleges egyesületi munka csak az alapszabály hatóság általi jóváhagyását, illetve a tényleges bejegyzést követően indulhatott meg. Jogorvoslati lehetőség hiányában

a rendszer adminisztratív módon megakadályozhatta az egyesületek létrejöttét.<sup>8</sup>

Látható tehát, hogy a szocialista rend a késő negyvenes, kora ötvenes években rendszeresen és radikálisan fölszámolta a társadalom hagyományos tagolódását, hálózatait, a civil társadalom gazdag artikulációit, és a későbbiekben is igyekezett szoros kontroll alatt tartani a társadalmi kezdeményezéseket. Mindezek ellenére a hatvanas-hetvenes években megindult a civil társadalom egyfajta lassú regenerálódása. Újabb és újabb kísérletek történtek klubok, egyesületek alakítására, társadalmi mozgalmak indítására a helyi és a központi bürokrácia erőteljes ellenállása mellett is. A társadalom önszerveződése, ha igen lassan is, tovább folyt, majd a nyolcvanas évek derekán felgyorsult.<sup>9</sup>

## VISSZA A GYÖKEREKHEZ

A Nemzeti Parasztpárt 1939. június 29-én jött létre a népi írók vezetésével a magyar szegény-paraztság érdekképviselőre. Programjának középpontjában a radikális földreform sürgetése, a nemzeti függetlenség megvédése, a jövedelemelosztás különbségeinek csökkentése,

<sup>2</sup> A Népköztársaság Elnöki Tanácsának az alapítványokra vonatkozó kérdések szabályozásáról szóló 1949. évi 2. törvényerejű rendelete. *Magyar Közlöny*, 1949. 08. 30. 2.

<sup>3</sup> A Magyar Népköztársaság alkotmányáról szóló 1949. évi 20. törvény. *Magyar Közlöny*, 1949. 08. 20. 1360.

<sup>4</sup> A Magyar Köztársaság kormányának 7.330/1946 M.E. számú rendelete az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938: XVTL te. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyában. *Magyar Közlöny*, 1946. 06. 28. 1.

<sup>5</sup> A *Magyar Közlöny* 1949. évi 182. számában például 28 egyesület feloszlásáról rendelkezett az akkori belügyminiszter, Kádár János.

<sup>6</sup> A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1970. évi 35. számú törvényerejű rendelete az egyesületekről. *Magyar Közlöny*, 1970. 11. 04. 935.

<sup>7</sup> A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1981. évi 29. számú törvényerejű rendelete az egyesületekről szóló 1970. évi 35. számú törvényerejű rendelet módosításáról és egységes szövegéről. *Magyar Közlöny*, 1981. 12. 29. 1358.

<sup>8</sup> Rixer Ádám: A civilség általános és jogi jelentése Magyarországon, különös tekintettel az államszocializmus időszakára. In: *Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben. Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére*. Szerk. Patyi András – Lapsánszky András. Budapest, Wolters Kluwer, 2014, 457–466. <http://real.mtak.hu/16318/3/A%20civils%C3%A9g....pdf> (Utolsó letöltés: 2020. 08. 17.)

<sup>9</sup> Hankiss Elemér: *Egy ország arcai. Válogatott szociológiai írások, 1977–2012*. Budapest, L'Harmattan, 2012, 147.



„Közép” és „jobb”. Veres Péter (balra), a Nemzeti Parasztpárt elnöke és Kovács Imre, a párt főtitkára 1946-ban. (Forrás: Fortepan / Németh László Társaság, 115392-es kép)

az ország társadalmi és politikai berendezkedésének demokratikus átalakítása állt.<sup>10</sup> Pártszerű tevékenységet tulajdonképpen a világháború lezárásáig nem folytatott, ezt követően kerülhetett sor szervezeti kiépülésére.

Tagságát és társadalmi bázisát a kis- és szegényparasztság, az újonnan földhöz jutottak, az agrárproletárok és a népi

származású diákifjúság alkotta. A párt 1945 után jelentős szerepet játszott a földreform előkészítésében és végrehajtásában. Az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke Veres Péter<sup>11</sup> lett. A Magyar Kommunista Párttal szoros kapcsolatot tartó balszárny élén Darvas József<sup>12</sup> és Erdei Ferenc<sup>13</sup> állt, a Független Kisgazdapárthoz közeledő, a nemzeti kérdésekre nagyobb hangsúlyt helyező jobboldalt

Kovács Imre<sup>14</sup> reprezentálta, míg középen Veres Péter hívei helyezkedtek el. Ez az állapot 1947. február 25-ig állott fenn, amikor Kovács Imre – Kovács Bélának,<sup>15</sup> az FKGP főtitkárának koholt vádak alapján történő letartóztatása és elhurcolása miatt – néhány társával kilépett a pártból. Ezt követően héttagú Végrehajtó Bizottságot hoztak létre, amelyben a parasztpárti baloldal került többségbe. 1950 elejére a Nemzeti Parasztpárt esetében is befejeződött a pártapparátus és a helyi szervezeti hálózat teljes leépítése az államhatalom szándékainak megfelelően.

A párt központi apparátus tagjainak jelentős része kapott munkalehetőséget az újonnan alakuló más szervezetekben, a helyi szervezetek vezetői nagyjából beolvadtak a Magyar Dolgozók Pártjának apparátusába, illetve a helyi államigazgatási egységek agrárpolitikai részlegeibe.<sup>16</sup> 1956 októberében ismét lehetőség nyílt az autonóm működésre, amellyel a Nemzeti Parasztpárt egykori

<sup>10</sup> Vida István: A koalíciós korszak és a magyarországi szocializmus politikai rendszere (1944–1989). In: *Magyarországi politikai pártok lexikona, 1846–2010*. Szerk. Vida István. Budapest, Gondolat, 2011, [266–331.] 320.

<sup>11</sup> Veres Péter (1897–1970): Író, politikus. 1937-ben a Márciusi Front egyik vezetője, 1943-ban a népi írók által rendezett balatonszárszói konferencia egyik szónoka. 1945–49 között a Nemzeti Parasztpárt elnöke. 1945-ben az Országos Földbirtokrendező Tanács elnöke, tevékeny irányító szerepet játszott a földreform végrehajtásában. Tagja lett az első nemzetgyűlésnek, majd haláláig országgyűlési képviselő volt. 1947–48-ban honvédelmi miniszter, majd 1954 és 1956 között az Írószövetség elnöke.

<sup>12</sup> Darvas József (1912–1973): Író, politikus. A harmincas évek második felétől kötődött népi írók mozgalmához. 1945-től a Nemzeti Parasztpárt alelnöke, ettől az évtől haláláig országgyűlési képviselő. 1947 és 1956 között több miniszteri posztot is betöltött.

<sup>13</sup> Erdei Ferenc (1910–1971): Agrárközgazdász, politikus, szociográfus. 1930-tól részt vett a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának falukutató munkájában, ezen keresztül kapcsolatba került a csehszlovákiai Sarlóval, az Erdélyi Fiatalokkal és a munkásmozgalommal is. 1939-ben egyike volt a Nemzeti Parasztpárt alapítóinak. Kiemelkedő szerepe volt az 1945-ös földreformtörvény és a földművesek földhöz juttatásáról szóló rendelet kidolgozásában. 1956-ig több miniszteri posztot is betöltött. 1957-től főként tudományos munkája került előtérbe, az MTA Agrárgazdasági Kutató Intézetének igazgatói tisztét is betöltötte.

<sup>14</sup> Kovács Imre (1913–1980): Író, politikus. A harmincas évek során csatlakozott a népi írók köréhez, tanulmányokat jelentetve meg a falusi élet nyomorúságáról. Leghíresebb falukutató munkája, a *Néma forradalom* miatt izgatás vádjával három hónapos börtönbüntetésre ítélték. 1939-ben részt vett a Nemzeti Parasztpárt megalapításában. Kovács Béla 1947-es Szovjetunióba való elhurcolása után kilépett a Parasztpártból, Nagy Ferenc zsarolása és lemondatása után pedig külföldre távozott. Emigránsként Svájcban, majd az Egyesült Államokban élt.

<sup>15</sup> Kovács Béla (1908–1959): Kisgazda politikus. 1945 és 1947 között az FKGP főtitkára. A kommunistákkal való szembenállása miatt 1947-ben letartóztatták, és a Szovjetunióba hurcolták. 1956-ban szabadult, a forradalom idején Nagy Imre több kormányának tagja volt.

<sup>16</sup> Szeredi Pál: *A Parasztpárt két évtizede. A Nemzeti Parasztpárt története, 1939–1960*. Pilisszentkereszt, Barangoló, 2014, 361.

tagjai éltek is, jogutódként megalapítva a Petőfi Pártot. A vezetők visszatértek a Parasztpárt 1945 és 1948 közötti harmadik utas koncepciójához. Ennek közép-pontjában az egyéni tulajdonon és gazdálkodáson alapuló paraszti életforma megőrzése, a gazdasági szövetkezés szabadsága mellett az egyéni vállalkozás szabadságának biztosítása – a tulajdonszerzés korlátozásával kiegészítve – állt. A Petőfi Párt egyértelműen ellene volt a nagybirtok és nagytőke bármiféle restaurálásának. Támogatták a munkástanácsok létrehozását, számukra minél nagyobb szabadságot és függetlenséget akartak biztosítani. Bár a Kádár-kormány 1957. január elejéig még nem vetette el a koalíció gondolatát, a párt a politikai perspektíva hiánya és a kibontakozó represszió miatt működését fokozatosan a minimumra csökkentette. A párt formailag még három évig létezett, 1960 januárjában *de jure* is megszüntették.<sup>17</sup>

Az mindenképp érzékelhető, hogy más „betiltott” pártokhoz képest a Nemzeti Parasztpárt esetében volt a legkisebb a hallgatás, az elhallgatás mértéke a későbbiekben. Tulajdonképpen a népi mozgalom

a maga eredetét, törekvéseit és meghatározó eszméit tekintve a baloldalon foglalt helyet, még ha voltak ennek ellentmondó jelenségek is, azonban hangsúlyozni kell, hogy nem kapcsolódott hozzá forradalmi magatartás és politika. „A népiek többségükben azon a véleményen voltak, hogy a földreform, a művelődés egyetemessé tétele, a társadalom peremén elhelyezkedő rétegek polgárosodása és beemelése a nemzetbe, az egyenlő jogokon és egyenlő kötelezettségeken alapuló demokratikus rend megteremtése békés úton, nagyobb társadalmi megrázkódtatások nélkül is megvalósítható” – összegez Borbándi Gyula.<sup>18</sup>

Az is elmondható, hogy az 1960-as évektől a párt egykori tagjainak egy része karriert tudott építeni, termelészövetkezetek, állami gazdaságok élén, különböző hivatali szervekben vagy épp a Hazafias Népfrent vezetésében.<sup>19</sup> Míg a párt kommunistákkal ellenszegülő tagjai saját bőrükön tapasztalhatták meg azok kirekesztő módszereit, addig az együttműködők számára saját példájuk azzal a tanulsággal szolgált, hogy a kis dolgokban való előrelépés érdekében érdemes vállalni a „társutasság” ódiúját.

A parasztpárti eszmékkel szimpatizálók fontos intézményi bázisa volt az Erdei Ferenc által alapított Agrárgazdasági Kutató Intézet, amelyet Márton János<sup>20</sup> vezetett. Pozsgay Imre<sup>21</sup> tágabb köréhez tartozott egy középkorú értelmiségi réteg, amely az idős parasztpártiakkal közösen a Veres Péter Társaság (később a Magyar Néppárt) tagságát, illetve vezetőrétegét alkotta a nyolcvanas évek végén. Többnyire Budapesten született első generációs értelmiségiek voltak. Népművelőként, szociológusként, újságíróként elsősorban a helyi társadalmak elemzésével és szervezésével foglalkoztak, és e tevékenységek révén inkább a helyi társadalmi viszonyokat, mintsem a politikai rendszer egészét vették kritika alá.

## BARÁTI KÖRBŐL TÁRSADALMI SZERVEZET

1979. június 29-én, a Nemzeti Parasztpárt megalakulásának negyvenedik évfordulója alkalmából sor került egy „baráti” találkozóra a Hazafias Népfrent székházában, amelyen részt vettek az országos nagyválasztmány egykori tagjai, valamint Németh Károly,<sup>22</sup> az MSZMP

<sup>17</sup> Vida i. m. 2011. 321.

<sup>18</sup> Borbándi Gyula: A népi írói mozgalom történetének néhány kérdése In: *A népi mozgalom és a magyar társadalom. Tudományos tanácskozás a szárszói találkozó 50. évfordulója alkalmából*. Szerk. Sipos Levente – Tóth Péter, Budapest, Napvilág, 1997, [13–22.] 18.

<sup>19</sup> Bozóki András: *Gördülő rendszerváltás. Az értelmiség politikai szerepe Magyarországon*. Budapest, L'Harmattan Kiadó – Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, 2019, 273.

<sup>20</sup> Márton János (1922–2009): Agrárközgazdász. 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt Csongrád vármegyei titkáráként vett részt a földreformban. 1971-től az MTA Agrárgazdasági Kutatóintézetének igazgatója, 1979 és 1986 között főigazgatója. 1972-től a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának tagja, majd alelnöke. 1986-tól a Bethlen Gábor Alapítvány Kuratóriumának első elnöke. 1988 és 1990 között országgyűlési képviselő. 1989 és 1990 között a Magyar Néppárt ügyvezető elnöke.

<sup>21</sup> Pozsgay Imre (1933–2016): Politikus. 1950-től tagja a Magyar Dolgozók Pártjának, majd a Magyar Szocialista Munkáspártnak. 1976-tól több miniszteri tiszte is betöltött (kulturális miniszter, művelődési miniszter, államminiszter). 1982 és 1988 között a Hazafias Népfrent Országos Tanácsának főtitkára. 1980 és 1989 között az MSZMP Központi Bizottságának (KB), 1988–89-ben az MSZMP Politikai Bizottságának (PB) tagja.

<sup>22</sup> Németh Károly (1922–2008): Politikus. A Magyar Dolgozók Pártjában, majd a Magyar Szocialista Munkáspártban számos Csongrád megyei, illetve országos tisztséget töltött be. 1974 és 1987 között az MSZMP KB titkára.

„Egy modern európai államban nem lehet olyan néppárt, amely az ország minden egyes társadalmi »osztályának«, rétegének, csoportjának, polgárának az érdekeit és értékeit politikailag képviseli. A Magyar Néppárt a magyarság távlati s aktuális, gondjainak, bajainak megoldását kívánja radikális társadalmi reform szorgalmazásával segíteni. Attól néppárt, hogy az egésze figyel, s lehetőleg minél több egyént s közösséget támogat, különös tekintettel a meghatározó rétegek, csoportok szándékaira, szükségleteire.

A Magyar Néppárt természetes utódja a politikailag és jogilag nem megszűnt Nemzeti Parasztpártnak és az 1956-os Petőfi Pártnak, ezért változatlanul szolgálja a meglévő, bár osztályjellegét elvesztő parasztságot s az egykori parasztságból munkássá, alkalmazottá vagy értelmiséggé lett rétegeket.

A Magyar Néppárt a népi, nemzeti gondolat harcosaként vállalja egykori vezetői: Bibó István, Erdei Ferenc, Illyés Gyula, Kovács Imre, Németh László, Veres Péter és más, rangos elődök szellemi örökségét és küzd gondolataik társadalmi valóra váltásáért.

Várja azok jelentkezését, akik továbbra is elfogadják és támogatják a népi gondolatot, függetlenül attól, hogy mi a foglalkozásuk, és faluban vagy városban élnek. Hívja mindazokat, akik keresik az új magyar utat, azt a reális jövőt, amelynek alapja a szuverén nemzeti és helyi önkormányzás. Így mindenekelőtt soraiba hívja a saját helyzetükön és az ország állapotán javítani akarókat: a mai parasztság mellett az ipari munkásságot, az értelmiség minden rétegét, a gazdasági és egyéb vállalkozókat, a fiatalokat és nyugdíjasokat, a velünk együtt élő nemzetiségieket és népcsoportokat, hogy valóban a nép pártja legyen. Mivel a régi örökséghez hűen a néppárt vállalja – a földet művelőket, és azokat, akiket munkájuk és érdekeik a mezőgazdasághoz kapcsolnak, elemi feladatának tartja az agrárérdekek következetes képviseletét. Állandóan fellép az egyének és közösségek jogainak és szabadságának teljes körű érvényesítéséért, falusi és városi települések és egyéb közösségek szuverenitásáért. Az új településhálózat kialakulása nélkül a községek népe gyámokodás és beavatkozás nélkül nem boldogulhat és nem dönthet önállóan saját ügyeiben.”  
(Részlet a Magyar Néppárt programtervezetéből, 2–3. Lakiteleki Rendszerváltó Archivum, MDF korai időszakának iratai, 9B doboz, 143. ő. e.)

Központi Bizottságának titkára és Sarlós István,<sup>23</sup> a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára, valamint a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának tagjai. Itt megemlékeztek Darvas Józsefről, Veres Péterről, Erdei Ferencről és Szabó

Pálról<sup>24</sup> is, mint egykori „harcostársakról”, illetve méltatták a Nemzeti Parasztpárt tevékenységét.<sup>25</sup> Ennek a szellemi körnek következő releváns, nagyobb szabású összejöveteleire 1985-ben, a földosztás negyvenedik évfordulóján került sor,

ahol mintegy 350 fő gyűlt össze. Ezen szerveződött meg a Veres Péter Baráti Kör azzal, hogy találkozókat sűrűbben tartsák a közeljövőben. Az alapítók jórészt olyan személyek, akik a Parasztpártban korábban tagsággal vagy valamilyen tisztséggel bírtak, úgymint

<sup>23</sup> Sarlós István (1921–2006): Politikus. 1974 és 1982 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsának főtitkára. Pályája során volt a *Népszabadság* főszerkesztője (1970–1974) és az Országgyűlés elnöke (1984–1988) is.

<sup>24</sup> Szabó Pál (1893–1970): Író, politikus. 1938-tól 1944-ig a *Szabad Szó* c. lap szerkesztője. A Nemzeti Parasztpárt egyik alapítója, majd elnöke lett 1939-től. 1945 őszétől a *Parasztújság*ot szerkesztette. Részt vett a politikai és társadalmi életben, mint országgyűlési képviselő és a Hazafias Népfront Országos Tanácsának elnöke.

<sup>25</sup> Baráti találkozó a parasztpárt megalakulásának 40. évfordulóján. *Magyar Nemzet*, 1979. 06. 30. 3.

Veres István (Veres Péter fia),<sup>26</sup> Hegyesi János,<sup>27</sup> S. Hegedűs László,<sup>28</sup> Kónya László,<sup>29</sup> Kovács Alajos, Gém Ferenc,<sup>30</sup> Pál József. Ezek az összejövetelek jórészt a népi baloldal hagyományainak ápolása jegyében teltek. 1987. március 27-én például a Márciusi Front megalakulásának ötvenedik évfordulója alkalmából a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Klubtermében (Budapest, Belgrád rkp. 24.) tartott rendezvény megszervezésében működtek közre, ahol az előadók jórészt az egyes írók és a Márciusi Front viszonyát vizsgálták. A rendezvény egyik moderátora, Kónya László a Baráti Kör egyik vezetője volt.<sup>31</sup>

Egy idő után a Kör tagjai tágítani kívánták a tagság összetételét. Ennek szellemében – a Hazafias Népfront keretében – alakult meg a Veres Péter Társaság a

Parasztpárt szellemi hagyományainak ápolására. Erre 1986. november 28-án került sor. Ügyvezető elnöke S. Hegedűs László, titkára Kónya László volt, és a vezetőségben alelnökként fontos szerepet játszott Márton János, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának egyik alelnöke. Elkészítették a szervezet alapszabályát, amelyet a jogszabályoknak megfelelően benyújtottak engedélyeztetésre, amely folyamat 1988 augusztusára pozitívan zárult. Törvényességi felügyeletüket a Minisztertanács 1065/1988 (VIII.5.) MT határozata értelmében a Hazafias Népfront Országos Tanácsa látta el.<sup>32</sup> Bár a tagok leginkább társadalmi szervezetben gondolkodtak és erőfeszítéseik ennek létrehozására és működtetésére irányultak, azt is meg kell említeni, hogy már ezekben a hónapokban – bár a jogszabályi

környezet még nem volt adott – is felmerült az a gondolat, hogy tovább kell lépni, és pártszerű keretek között is fel kell éleszteni a Nemzeti Parasztpártot. 1988 májusában például Berta Árpád<sup>33</sup> részéről hangzott el a felvetés egy összejövetelen, miszerint az újjáalakuló párt célja kell, legyen a magyar falu elnéptelenedésének megakadályozása és a magán-gazdaságok támogatása. Végül határozatot ebben a kérdésben nem hoztak.<sup>34</sup>

A Veres Péter Társaság első közgyűlésére 1988. január 9-én került sor a Hazafias Népfront Országos Tanácsának székházában, ahol tiszteletbeli elnökséget is választottak, melynek tagjai Boldizsár Iván,<sup>35</sup> Bencsik István,<sup>36</sup> Gém Ferenc, Hegyesi János, Keresztury Dezső<sup>37</sup> és Püski Sándor<sup>38</sup> lettek. Az addigi elnökséget – Hegedűs László, Márton

<sup>26</sup> Veres István (1924) 1945-től a Nemzeti Parasztpárt ifjúsági szervezetében, a Népi Ifjúsági Szövetségben tevékenykedett.

<sup>27</sup> Hegyesi János (1899–1992): Költő, politikus. 1945-ben a Nemzeti Parasztpárt pártigazgatója, 1949-ig országgyűlési képviselő. 1956-ban a fűzesgyarmati forradalmi tanácsot vezette.

<sup>28</sup> S. Hegedűs László az 1986-ban megalakult Veres Péter Társaság elnöke. Egyik kezdeményezője a Magyar Néppárt megalakításának.

<sup>29</sup> Kónya László részt vett a Magyar Néppárt megalakításában. A párt küldötteként jelen volt az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalásokon is.

<sup>30</sup> Gém Ferenc (1912–1992) A Nemzeti Parasztpárt tiszántúli kerületének titkára, majd a párt főtitkárhelyettese lett, feladata a párt szervezése volt. 1959-ben belépett az MSZMP-be, 1989-ben pedig a Magyar Szocialista Párt alapító tagja volt. Tagja volt a nemzetgyűlésnek, majd később az országgyűlésnek is

<sup>31</sup> Somlyai Magda: *Elszámolás nyolcban évemmel. Villanások életemből – lírából, történelemből, politikából levezetve*. Budapest, Napvilág, 2010, 275.

<sup>32</sup> A Minisztertanács 1065/1988 (VIII.5.) MT határozata a Veres Péter Társaság törvényességi felügyeletéről. *Magyar Közlöny*, 1988. 08. 05. 956.

<sup>33</sup> Berta Árpád költő munkásságában jelentős hangsúlyt kap a paraszti sors.

<sup>34</sup> Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára (ÁBTL) 2.7.1. – Somogy-12/1/1998.05.03.

<sup>35</sup> Boldizsár Iván (1912–1988): Író, újságíró. 1945 és 1948 között a Nemzeti Parasztpárt országgyűlési képviselője. A pártban a kommunistákkal való együttműködés hívei közé tartozott. 1951 és 1955 között a *Magyar Nemzet* szerkesztője.

<sup>36</sup> Bencsik István (1910–1998): Tanár, politikus. 1944-ben lépett be a Nemzeti Parasztpártba, amelynek megyei titkára lett, majd az országos vezetésben is szerepet kapott. 1948-tól 1975-ig több ízben volt parlamenti képviselő. 1948-ban belépett az MDP-be, majd az MSZMP-be.

<sup>37</sup> Keresztury Dezső (1904–1996): Író, irodalomtörténész. 1945 és 1947 között a Nemzeti Parasztpárt által jelölt vallás- és közoktatási miniszter, 1948-ig az Eötvös Collegium igazgatója. 1982-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja, 1988-tól a Veres Péter Társaság tiszteletbeli elnökségi tagja.

<sup>38</sup> Püski Sándor (1911–2009): Könyvkiadó. 1939-ben alapította meg a Magyar Élet Könyvkiadót, amelynek fő célja a népi íróknak teremtendő fórum létrehozása volt. 1943-ban a második szárszói találkozó fő szervezője. 1956-ban részt vett a Petőfi Párt megalapításában. 1962-ben „szervezkedés” miatt elítélték, a következő évben szabadult. 1970-ben elhagyta az országot, 1975-ben New Yorkban megalapította a Püski Kiadót. 1989-ben tért haza Budapestre, és folytatta több évtizedes könyvkiadói pályáját.

János, Kanyar József,<sup>39</sup> Pál József, Kurtán Sándor, Hajdú Lajos<sup>40</sup> és Veres István – kiegészítette, s az egyesület vezetésébe ezzel bekapcsolódott Balogh István,<sup>41</sup> Fekete Gyula,<sup>42</sup> Görömbei András,<sup>43</sup> Molnár Zoltán és Sánta Ferenc.<sup>44</sup> Kónya László mellett titkárrá választották Dobos Lászlót,<sup>45</sup> Medvigy Endrét,<sup>46</sup> Sági Józsefet<sup>47</sup> és Tiszavölgyi Istvánt<sup>48</sup> is.<sup>49</sup> A közgyűlésen – ahol egyébként felolvasták Pozsgay Imrének, a Hazafias Népfront elnökének üdvözlétét – több százan jöttek össze. A szervezők értelmezésében mindez azt is jelentette, hogy sikeres volt az a törekvés, hogy az egykori idősebb parasztpárti tagok mellett a fiatalabb generációkat is bevonják a munkába. Abba a munkába, amely – a résztvevők hitvallása szerint – a „népben, nemzetben, emberségben” való gondolkodás jegyében zajlott. A szervezői munka mellett számos más terv is napirendre került

1988. január 9-én. Elhangzott, hogy az 1988-as év folyamán emlékülést terveznek két népi író emlékére – Szabó Pál születésének 95. évfordulójára és Kovács Imre születésének 75. évfordulójára. Emellett két vitaülés szervezését tűzték ki Veres Péter ismert műveinek alapján, az egyiket *Mit ér az ember, ha magyar?*, a másikat *Paraszti jövőd* címmel.

A Veres Péter Társaság tagjai fontosnak tartották – és ez a közgyűlésen is megfogalmazódott –, hogy élésszék újra az egykor a népi írók folyóirataként megindult *Választ*, illetve az év folyamán két *Válasz-évkönyv* kiadásáról határoztak, melyekben a nemzeti sorskérdések tanulmányozását határozták el. A javaslatok között elérendő célként szerepelt, hogy a magyar társadalomban határozottabban éljen Veres Péternek, a szépírónak, politikai közírónak és politikusnak

hármás arculata, amelynek érdekében szükségesnek látták teljes életművének kiadását.<sup>50</sup> Ez ügyben elhangzott, hogy a társaság kiadványainak gondozását, a kiadványok finanszírozását és külföldi terjesztését a Püski Sándor javaslatára létrejött Isis kiadói és könyvterjesztői kisszövetkezet vállalja.<sup>51</sup> A szervezés kérdésében pedig újtára indult a kezdeményezés az országban helyi csoportok létrehozására, valamint történész, közgazdász, ifjúsági, műszaki és szervezési szakcsoport megalakítására. Ennek a szervezőmunkának az eredményeként 1988 szeptemberében már mintegy két és félezer tagot számláltak, pedig csak ekkor kezdték meg a vidéki szervezetek létrehozását. A fent jelzett évkönyv megjelenítésére a Püski Kiadó Kft. és a Veres Péter Társaság közös kiadásában 1989-ben került sor, 531 oldal terjedelemben.<sup>52</sup> A negyvenéves kényszerűsünet után

<sup>39</sup> Kanyar József (1916–2005): Történész, levéltáros. 1945-től a Nemzeti Parasztpárt dél-dunántúli kerületi titkára, 1945 és 1947 között nemzetgyűlési képviselője volt. Tagja volt a Hazafias Népfront Országos Tanácsának és elnökségének. 1988-tól a Veres Péter Társaság elnökségi tagja, a Szárszói Baráti Kör elnöke.

<sup>40</sup> Hajdú Lajos (1926–1992): Jogász, jogtörténész. 1946-ban a Nemzeti Parasztpárt szekszárdi, majd Tolna megyei titkára. 1949 és 1957 között a Magyar Néphadsereg hivatalos tisztjeként szolgált. 1958 és 1961 között a Hazafias Népfront Országos Tanácsa Titkárságának főelőadója.

<sup>41</sup> Balogh István (1912–2007): Történész, levéltáros. 1944-ben lépett be a Nemzeti Parasztpártba, amelynek Ideiglenes Intézőbizottságának tagja, debreceni titkára volt. 1945 és 1948 között Szabolcs-Ugocsa-Bereg, majd Hajdú vármegye és Debrecen főispánja. A forradalom után eljárást indítanak ellene „fegyverrejtegetés” miatt, de az eljárást megszüntették.

<sup>42</sup> Fekete Gyula (1922–2010): Író, szociográfus. 1945-ben Borsod megyében földosztási biztos. 1956-ban a Magyar Írók Szövetségének prózai szakosztályának titkára, ezért rövid börtönbüntetést szenvedett el. A Magyar Demokrata Fórum alapítója, 1988 és 1990 között elnökségi tagja. 1990–91-ben a Magyar Néppárt elnöke.

<sup>43</sup> Görömbei András (1945–2013): Irodalomtörténész, a népi írók egyik meghatározó kutatója.

<sup>44</sup> Sánta Ferenc (1927–2008): Író. 1956-ban a Petőfi Kör vezetőségi tagja. 1988-ban a Magyar Demokrata Fórum alapító tagja.

<sup>45</sup> Dobos László (1930–2014): Író, politikus. 1968 és 1971 között a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége (CSEMADOK) elnöke, 1969 és 1970 között a szlovák tagköztársaság tárca nélküli minisztere volt. 1990 és 1994 között a csehszlovák, majd a szlovák nemzetgyűlés képviselője.

<sup>46</sup> Medvigy Endre (1948): Irodalomtörténész. 1981 és 1991 között a Forrás Kör vezetője, 1988–89-ben a Veres Péter Társaság titkára. Többek között Sinka István és Nyirő József munkásságát kutatja.

<sup>47</sup> Sági József tanár, a Magyar Néppárt egyik alapítója.

<sup>48</sup> Tiszavölgyi István tanár, az óbudai Veres Péter Gimnázium igazgatója.

<sup>49</sup> Fiatalok is ápolják a népi írók szellemi örökségét. *Magyar Nemzet*, 1988. 01. 11. 3.

<sup>50</sup> A Veres Péter Társaság első közgyűlése. *Vasárnap Hírek*, 1988. 01. 10. 3.

<sup>51</sup> ÁBTL 2.7.1. – Hajdu-1/1998.01.19.

<sup>52</sup> *Válasz Évkönyv, 1989/I-II.* Szerk. Annus József – Czine Mihály. Budapest, Püski – VPT, 1989.

évkönyv formájában újraindul *Válaszban* a jelentősebb népi írók értelemszerűen márcsak „hagyatéki írásaikkal” voltak jelen, de számos kortárs gondolkodó, író megjelent a kötetben.<sup>53</sup>

A társaság tagjai művelődési házakban, könyvtárakban tartott rendezvényein igyekeztek ápolni a népi írók hagyományait, emellett sokat foglalkoztak a mezőgazdaság és a parasztság aktuális problémáival.<sup>54</sup> Nagyobb szabású összejövetelekre is sor került részükről. 1988 tavaszán megtartották az első közgyűlésen beharangozott Kovács Imre-émlékülést, majd nyáron a *Mit ér az ember, ha magyar?* című Veres Péter-estet.

1988. november 9-én vitaülést tartottak az MSZMP Politikai Főiskoláján a parasztság és a mezőgazdaság jövőjéről *A paraszti jövődől, a magyar mezőgazdaság jövője* címmel, ahol Veres Péternek *A paraszti jövődőlben*<sup>55</sup> kifejtett elképzeléseit, gondolatait és a magyar mezőgazdaság történetét tekintették át. A vitaülés egyik célja az volt, hogy a Társaság november 11-én, a Kertészeti Egyetemen tartandó nagygyűléséhez adjon hasznos gondolatokat. A rendezvényen felszólalt többek között Romány Pál,<sup>56</sup> S. Hegedűs László és Márton János. Utóbbi kifejtette, hogy

a parasztság hiányos érdekvédelme volt az oka annak, hogy „az agrárpolitika legutóbbi tíz esztendejében a termelés elnyomta a termelőt, az ágazat a dolgozót, az üzem a gazdálkodót”. Éppen ezért Márton János felvetette, hogy szükséges a parasztság önálló politikai képviseletének határozott megjelenése, akár pártként is.<sup>57</sup> November 11-én tehát újabb rendezvényre került sor a magyar mezőgazdaság közelmúltjának és lehetséges jövőjének kérdéseiről a Kertészeti Egyetemen. A gyűlésen felszólalt többek között Bíró Zoltán,<sup>58</sup> Márton János és Cselőtei László akadémikus, az Országgyűlés mezőgazdasági bizottságának elnöke.<sup>59</sup> Az akkori agrárhelyzetre utalva az összejövetelen elhangzott, hogy „a főképp hátrányokat halmozó falusi jövőből kitörni csak új ötletekkel lehet, és nem több munkával, mert nincs már munkatartalék, friss erő a falvakban”. Már itt felvetődött a résztvevők részéről egy olyan program kidolgozásának a szükségessége, amely a vidéki Magyarország és a mezőgazdaságban dolgozók érdekeit célozza erőteljesebben hangsúlyozni és képviselni.<sup>60</sup>

## A PÁRTTÁ VÁLÁS ÚTJÁN

A Társaság következő közgyűlését 1989. február 11-én, a budapesti

Ráday Kollégiumban tartották. Itt napirendre került a Társaság agrárkonceptiója, amelynek főbb elemeit Márton János ismertette. Az alapvetés az agrár- és a falupolitikát egymástól elválaszthatatlan egésznek tekinti. Kritikaként az alelnök elmondta, hogy a jelenlegi agrárpolitika egyre inkább primitív szabályozó rendszerré silányul, hiszen elveti azt az alapelvet, hogy az agrárpolitika központi alapja a termelő, a faluban élő ember. A Társaság koncepciója alapvetően nem a létező üzemi formák szétverésére irányult, ugyanakkor leszögezte, hogy a termelőszövetkezetek tagjainak, akik bevitték oda földjüket és jogot formálnak rá, hogy azt újra használják, azoknak ezt – megfelelő törvényes és jogi formák között, amennyiben a termelőszövetkezetek közössége egyhangú vagy többségi határozatot hoz erre – lehetővé kell tenni.

A közgyűlésen S. Hegedűs László elnök tett javaslatot arra, hogy Magyar Néppárt ideiglenes elnevezéssel szervezzék újjá a Nemzeti Parasztpártot, illetve az 1956-ban ennek jogutódjaként létrejött Petőfi Pártot, mivel álláspontjuk szerint a válság megállítása és a kibontakozás már nem képzelhető el az egypártrendszer keretein belül.<sup>61</sup> A tagok ennek fényében egyhangúlag

<sup>53</sup> A teljesség igénye nélkül: Medvigy Endre, Pomogáts Béla, Salamon Konrád, Fekete Gyula, Vári Fábián László, Grezsa Ferenc, Vigh Károly, Szeredi Pál, Bilecz Endre, Görömbei András, Püski Sándor, Csoóri Sándor, Csurka István, Czákó Gábor, Furmann Imre, Lezsák Sándor, Nagy Gáspár, Kiss Benedek, Kiss Dénes, Joó Rudolf.

<sup>54</sup> Ripp Zoltán: *Rendszerváltás Magyarországon 1987–1990*. Budapest, Napvilág, 2006, 232.

<sup>55</sup> Veres Péter: *A paraszti jövődől*. Budapest, Sarló, 1948.

<sup>56</sup> Romány Pál (1929–2019): Agrármérnök, politikus. 1988–89-ben az MSZMP Politikai Főiskolájának utolsó rektora.

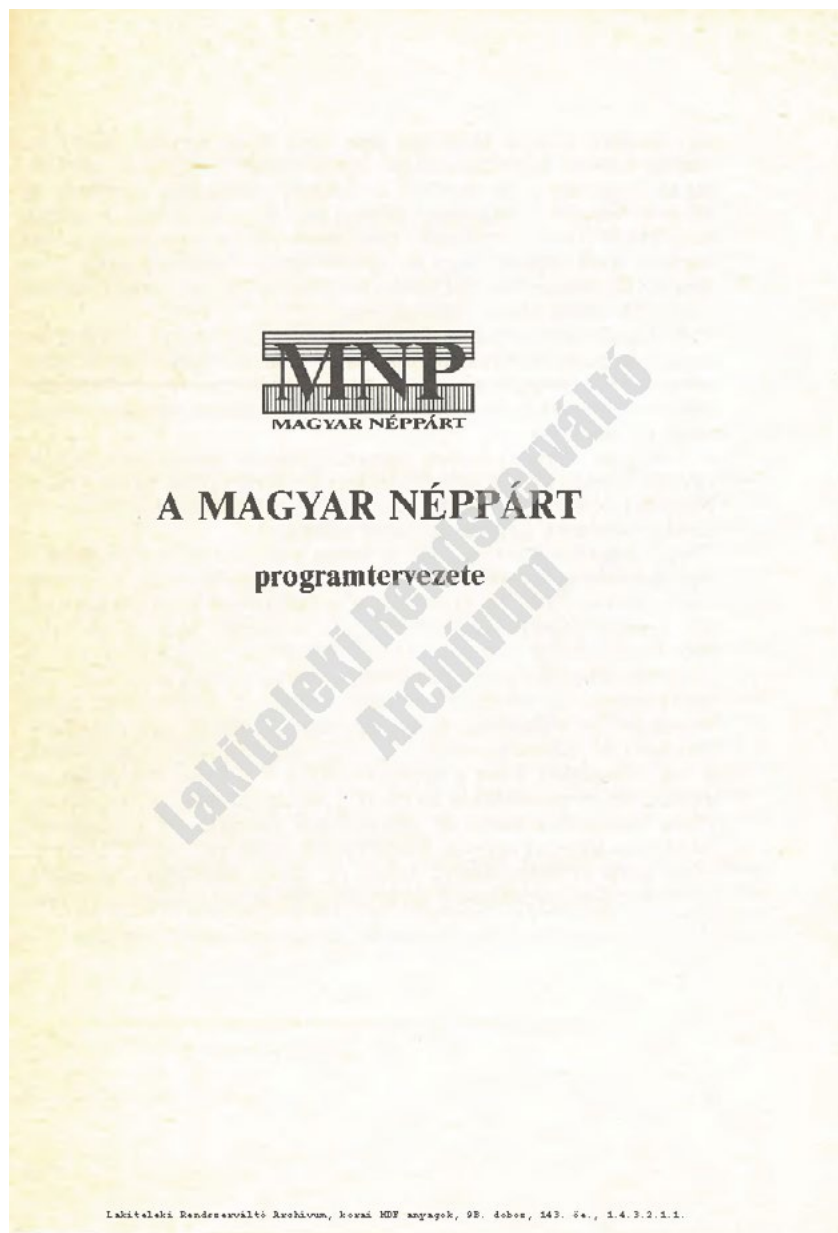
<sup>57</sup> A megújuló agrárpolitika teendői. A Veres Péter Társaság és a Politikai Főiskola együttes vitaülése. *Népszabadság*, 1988. 11. 10. 5.

<sup>58</sup> Bíró Zoltán (1941): Irodalomtörténész, politikus. Az MDF alapítója, 1989-ben első, ügyvezető elnöke. Kandidátusi értekezését a népi írói mozgalom és a *Válasz* folyóirat gondolatköréből írta.

<sup>59</sup> Cselőtei László (1925–2012): Kertész mérnök, politikus. A negyvenes évek elejétől a Nemzeti Parasztpárt tagja. 1970-től a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 1976-tól rendes tagja. 1970 és 1990 között országgyűlési képviselő.

<sup>60</sup> A paraszti jövődől a Veres Péter Társaság nagygyűlésén. *Magyar Nemzet*, 1988. 11. 12. 3.

<sup>61</sup> Magyar Néppárt alakul. Döntött a Veres Péter Társaság közgyűlése. *Népszabadság*, 1989. 02. 13. 4.



A Magyar Néppárt programtervezetének címlapja. (Forrás: Lakiteleki Rendszerváltó Archívum, MDF korai időszakának iratai, 9B doboz, 143. ó. e.)

döntöttek arról, hogy pártot alakítanak a mezőgazdasági dolgozók, a falvak lakosai és az agrárérdekek képviselőire, s az előkészítéssel megbíztak egy

bizottságot S. Hegedűs László, Varga Csaba,<sup>62</sup> Márton János és mások közreműködésével.<sup>63</sup> Ezzel egy több hónapos aktív szervezőmunka vette kezdetét.

Ennek eredményeként 1989. június 10-11-ére tudományos emlékülést, illetve újjáalakuló országos gyűlést szerveztek a Társaság tagjai a Nemzeti Parasztpárt megalakulásának ötvenedik évfordulójára a Magyar Tudományos Akadémia budai várbeli kongresszusi termébe (Budapest, I. kerület, Országház u. 28.). Az első, emlékülésnek szánt napon felszólalt többek között Salamon Konrád,<sup>64</sup> Für Lajos,<sup>65</sup> Varga Csaba, Medvigy Endre. 1989. június 11-én pedig az újjáalakuló közgyűlésen létrejött a Magyar Néppárt.<sup>66</sup> A százhetven küldött elfogadta a programtervezetet és az ideiglenes működési szabályzatot, és 19 tagú elnökséget választott.<sup>67</sup> Magát a programtervezetet már 1989 februárjában elkészítették, amelyben kijelölték azt a szellemi örökséget, amelyet folytatni kívánnak, Bibó István, Erdei Ferenc, Illyés Gyula, Kovács Imre, Németh László, Veres Péter szellemi nyomdokain. Az agráriumra vonatkozóan is alapvető téziseit e tervezet is kifejtette, miszerint „a személytelen állami magántulajdont váltsa fel az érdekeltséget érvényesítő, egyenlő működési feltételekkel rendelkező társadalmi, közösségi, vállalati, szövetkezeti és magántulajdon”.<sup>68</sup> Azaz: érdekeltségi alapú, változatos tulajdonformákra épülő gazdasági rendszer bevezetése mellett tett hitet. Az új agrárpolitikának

<sup>62</sup> Varga Csaba (1946): Író, filozófus, szociológus. Részt vett a Magyar Néppárt megalakításában, az Ellenzéki Kerekasztal-tárgyalásokon a szervezet delegációjának egyik vezetője.

<sup>63</sup> Pártot alakít a Veres Péter Társaság. *Napló*, 1989. 02. 13. 3.

<sup>64</sup> Salamon Konrád (1941): Történész. Munkásságának kiemelt területe a Márciusi Front, a szárszói tanácskozás és a népi mozgalom jellegének bemutatása. A rendszerváltás idején az MDF és a Magyar Néppárt tagja. 1991 és 1993 között az MDF országos választmányának ügyvivője.

<sup>65</sup> Für Lajos (1930–2013): Történész, politikus. 1956-ban a Hajdú-Bihar Megyei Forradalmi Bizottság titkára, tudományos munkát csak 1964 után végezhetett újra. Az MDF alapítója, 1994 és 1996 között a párt elnöke. 1990 és 1994 között honvédelmi miniszter.

<sup>66</sup> Hegedűs László: *Tájékoztató levél a Magyar Néppárttól* (1989. 05. 05.). Lakiteleki Rendszerváltó Archívum, MDF korai időszakának iratai, 9/B. doboz, 143. ó. e.

<sup>67</sup> Újjáalakult a Magyar Néppárt. *Népszabadság*, 1989. 06. 12. 5.

<sup>68</sup> *A Magyar Néppárt programtervezete*. Budapest, 1989. február, 5.

pedig olyan feltételrendszert kell kialakítania, amely alkalmas arra, hogy megszüntesse az új „padlássöprést”. Az átalakításban a programtervezet a fokozatosság elvén állt, azaz az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek átalakítása történjék meg, de fokozatosan, az önkéntesség fgyeembevételével.<sup>69</sup>

A Magyar Néppárt, ahogyan elődszervezete, a Veres Péter Társaság, tulajdonképpen a magyar közgondolkodás egy sajátos irányát, a harmadik utas gondolatot kívánta tovább vinni és megjeleníteni a politikai életben. Az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásokon jelen volt, de sem itt, sem később nem tudott meghatározó erővé válni. A szóba jöhető okok között érdemes megemlíteni, hogy a harmadik utas koncepció mindvégig egy viszonylag szűk értelmiségi csoport sajátja volt: a 20. századi magyar történelemnek kevés olyan pillanata volt, amikor az ezt képviselő párt jelentős befolyást tudott gyakorolni. Ilyennek tekinthető az 1945-ös földreform, amely végeredményben a parasztpárti koncepciót tükrözte. Mindenesetre a Veres Péter Baráti Kör, illetve a Veres Péter Társaság is bizonyítéka annak, hogy a népi írói mozgalom milyen erős hagyományokkal bírt a magyar közgondolkodásban. Nem hagyhatjuk említés nélkül azonban azt, hogy ezért a politikai örökségért mások is „versenybe szálltak”. Több olyan kulturális, tudományos, szervezet is megalakult a vizsgált időszakban, amelyek a népi írói gondolatvilághoz kapcsolódtak. A teljesség

igénye nélkül így formálódott az Erdei Ferenc Társaság, a Németh László Társaság vagy épp a Kovács Imre Társaság.<sup>70</sup> Ezekről is elmondható, hogy tömegbázis híján igazán átfogó társadalmi hatást nem tudtak gyakorolni.

A Magyar Néppárt esetében is egyértelmű, hogy politikai értelemben küldetésük zsákut-cába ért. Az 1990-es országgyűlési választásokon mindössze a szavazatok 0,75%-át érte el,<sup>71</sup> amely – a saját maguk támasztotta elvárásokhoz képest – hatalmas kudarcot jelentett. Bár az őszi helyhatósági választásokon néhány helyen sikerült polgármesteri és képviselői mandátumokat szerezniük, az 1994. évi országgyűlési választásokon már el sem indultak. Felmerül a kérdés, hogy ez a kudarc egyúttal a népi írók szellemiségének, a népi gondolatnak a politikai palettáról való lekerülését is jelentette-e. Ennek a kérdésnek az elemzése már nem a jelen tanulmány feladata. Azt mindenképpen érdemes megjegyezni, hogy a Magyar Demokrata Fórum alapító szervezői szintén a népi mozgalom általuk élőnek tekintett hagyományaiból kívántak meríteni. A személyi összefonódásra kitűnő példa, hogy Márton János ügyvezető elnököt 1990. január 20-án az a Fekete Gyula követte a Magyar Néppárt elnöki székében, aki alapítója, majd elnökségi tagja volt a Magyar Demokrata Fórumnak. Az MDF-fel ugyanakkor a népi táboron belül senki nem versenyezhetett, még a magát közvetlen történelmi örökösnek számító Magyar Néppárt sem.

Mindezzel együtt a Veres Péter Baráti Kör és a Veres Péter Társaság egyaránt szerves részét képezte mindannak a társadalmi mozgolódásnak, amely egyik oldalról a magyarországi rendszerváltás motorja volt. Kulturális, művelődési szempontból sem elhanyagolható a működésük, amellyel a népi írók munkásságának, gondolatiságának a közbeszédbe történő visszahelyezésére törekedtek.

<sup>69</sup> *A Magyar Néppárt agrárreform-tervezete*. Budapest, 1989. február, 1.

<sup>70</sup> A Németh László Társaság 1987-ben, Hódmezővásárhelyen, az Erdei Ferenc Társaság 1988-ban, Makón jött létre. A felsoroltak közül a Kovács Imre Társaság alakult meg legkésőbb, 1990. szeptember 27-én.

<sup>71</sup> Wiener György: Választás és rendszerváltás. In: *Parlamenti választások Magyarországon, 1920–2010*. Szerk. Földes György – Hubai László. Budapest, Napvilág, 2010, 328.